

ISSN 2306-7365 (Print)
ISSN 2664-0686 (Online)
Индекс 75637
DOI prefix: 10.47526

ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТИ

HOCA AHMET YESEVI
ULUSLARARASI TÜRK-KAZAK ÜNİVERSİTESİ

1150 жыл
Әл-Фарабидің мерейтойы

175 жыл
Абай Құнанбайұлының
мерейтойы

YESEVI
ÜNİVERSİTESİ
HABARŞISI
Bilimsel Dergisi

ЯСАУИ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ
№3 (117) 2020
шілде-тамыз-қыркүйек

БАС РЕДАКТОР

биология ғылымдарының докторы, профессор
АБДРАСИЛОВ БОЛАТБЕК СЕРІКБАЙҰЛЫ

YAYIN YÖNETMENİ

Prof. Dr.

ABDRASILOV BOLATBEK SERIKBAYULI

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

доктор биологических наук, профессор
АБДРАСИЛОВ БОЛАТБЕК СЕРИКБАЕВИЧ

CHIEF EDITOR

Professor, Doctor of Biological Sciences
ABDRASSILOV BOLATBEK SERIKBAYEVICH

Индекстеледі/Tarama indeksli/ Индексируется/ Scanned indexes:
Index Copernicus, Directory of Research Journals Indexing

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

 Directory of
Research Journal
Indexing

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті

Журнал Қазақстан Республикасының Баспасөз және бұқаралық ақпарат істері жөніндегі ұлттық агенттігінде 1996 жылғы 8 қазанда тіркеліп, Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігі Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінің №232-Ж куәлігі берілген.

Шығу жиілігі: 3 айда 1 рет. МББ тілі: қазақша, түрікше, ағылшынша, орысша. Тарату аумағы: Қазақстан Республикасы, алыс және жақын шетел. **Индекс №75637**. Журнал 2013 жылдың қаңтар айынан бастап Париж қаласындағы ISSN орталығында тіркелген. **ISSN 2306-7365 (Print), ISSN 2664-0686 (Online)**.

Ғылыми еңбектің негізгі нәтижелерін жариялау үшін Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Білім және ғылым саласындағы бақылау Комитетінің 2018 жылдың 11 желтоқсандағы №1945 және 14 желтоқсандағы №1992 бұйрықтарымен журнал Комитет ұсынатын ғылыми басылымдар тізіміне Философия, Тарих, Педагогика және Филология бағыттары бойынша енгізілді.

KURUCU:

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi

Dergi 8 Ekim 1996'da Kazakistan Cumhuriyeti Basın ve Medya İletişim Ajansı tarafından tescillenmiş, Kazakistan Cumhuriyeti Yatırım ve Gelişim Bakanlığının, İletişim, Bilişim ve Bilgilendirme Komitesinin 232-J numaralı kimliği verilmiştir. Yayın Süresi: 3 ayda 1 defadır. Süreli Basın Yayın Dili: Kazakça, Türkçe, İngilizce ve Rusça. Dağıtım Bölgesi: Kazakistan Cumhuriyeti, uzak ve yakın yabancı ülkeler. **İndeks: 75637**. Dergi, Ocak 2013'ten bu yana Paris'teki ISSN Merkezi'nde kayıtlıdır. **ISSN 2306-7365 (Print), ISSN 2664-0686 (Online)**.

Bu dergi, Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın 11/12/2018 tarih ve 1945 sayılı kararı ile 14/12/2018 tarih ve 1992 nolu kararı çerçevesinde Felsefe, Tarih, Pedagoji ve Filoloji alanlarında KC EBB tarafından tavsiye edilen bilimsel dergiler listesine dahil edilmiştir.

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Международный казахско-турецкий университет имени Ходжа Ахмеда Ясави

Журнал зарегистрирован в Национальном агентстве по делам печати и массовой информации Республики Казахстан 8 октября 1996 года. Комитетом связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан выдано свидетельство №232-Ж.

Периодичность издания: 1 раз в 3 месяца. Язык ППИ: казахский, турецкий, английский, русский. Территория распространения: Республика Казахстан, дальнее и ближнее зарубежье. **Индекс №75637**.

Журнал с января 2013 года был зарегистрирован в Центре ISSN в городе Париже.

ISSN 2306-7365 (Print), ISSN 2664-0686 (Online).

Приказами Комитета по контролю в сфере образования и науки Министерства образования и науки Республики Казахстан от 11 декабря 2018 года №1945 и от 14 декабря 2018 года №1992 журнал включен в перечень научных изданий в области Философии, Истории, Педагогике и Филологии, рекомендуемых Комитетом.

FOUNDER:

Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University

The Journal was registered by the Communication, Informatization and Information Committee Periodical press and information agency of the Republic of Kazakhstan on October 8, 1996, Ministry of Investment and Development of the Republic of Kazakhstan issued a certificate № 232-G. Publication: 1 time in 3 months. Language PPP: Kazakh, Turkish, English, Russian. Territory of distribution: the Republic of Kazakhstan, near and far abroad. **Index №75637**.

The journal has been registered since January 2013 at the ISSN Center in Paris.

ISSN 2306-7365 (Print), ISSN 2664-0686 (Online).

Pursuant to the Order of the Committee for Control in Education and Science of the Republic of Kazakhstan dated December 11, 2018 №1945 and December 14, 2018 №1992, the journal is included in the list of scientific publications in the field of Philosophy, History, Pedagogy and Philology, recommended by the Committee.

Бас редактордың орынбасары

педагогика ғылымдарының докторы, профессор Беркимбаев К.М.

Бас редактордың орынбасары

доцент, Ph.D. Пилтен Пусат

Жауапты хатшы

философия ғылымдарының кандидаты, доцент Балтабаева А.Ю.

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА

Жұрынов Мұрат	- ҚР ҰҒА президенті, академик /Қазақстан/
Демиркөз Мелаяхат Білге	- профессор, доктор /Түркия/
Гржибовский Андрей	- м.ғ.д., профессор /Норвегия/
Капилла Хосе Э.	- профессор, доктор /Испания/
Корнилов Виктор	- п.ғ.д., профессор /Ресей/
Мырзақұлов Рэтбай	- ф.-м.ғ.д., профессор /Қазақстан/
Мейер Бургхард	- профессор, доктор /Германия/
Турметов Батирхан	- ф.-м.ғ.д., профессор /Қазақстан/
Ташпынар Мехмет	- профессор, доктор /Түркия/
Сагироғлу Шереф	- профессор, доктор /Түркия/

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС

Ақбасова Аманкүл	- техн.ғ.д., профессор /Қазақстан/
Ақйол Хаяти	- профессор, доктор /Түркия/
Атемова Қалипа	- п.ғ.д., профессор /Қазақстан/
Бұлбұл Ибрагим	- профессор, доктор /Түркия/
Булуч Бекир	- профессор, доктор /Түркия/
Батырбаев Нұрлан	- з.ғ.к., доцент /Қазақстан/
Гелишли Юджел	- профессор, доктор /Түркия/
Ергөбек Құлбек	- ф.ғ.д., профессор /Қазақстан/
Есімова Шолпан	- э.ғ.д., профессор /Қазақстан/
Жетібаев Көпжасар	- т.ғ.к., доцент /Қазақстан/
Жетпісбаева Бахытгүл	- п.ғ.д., профессор /Қазақстан/
Йылдыз Мұса	- профессор, доктор /Түркия/
Мырзалиев Бораш	- э.ғ.д., профессор /Қазақстан/
Томар Женгиз	- профессор, доктор /Түркия/
Торыбаева Жәмила	- п.ғ.д., профессор /Қазақстан/
Умбетов Өмірбек	- техн.ғ.д., профессор /Қазақстан/
Ұзақбаева Сақыпжамал	- п.ғ.д., профессор /Қазақстан/
Ыдырыс Серікбай	- э.ғ.д., профессор /Қазақстан/

Yayın Yönetmen Yardımcısı
Prof. Dr. Berkimbayev K.M.
Yayın Yönetmen Yardımcısı
Doç. Dr. Pilten Pusat
Yayın Kurulunun Sorumlu Sekreteri
Doç. Dr. Baltabayeva A.Y.

DANIŞMA KURULU

Jurnov Murat	- Prof. Dr. /Kazakistan/
Demirköz Melahat Bilge	- Prof. Dr. /Türkiye/
Grjibovskiy Andrey	- Prof. Dr. /Norveç/
Kapilla Jose E.	- Prof. Dr. /İspanya/
Kornilov Viktor	- Prof. Dr. /Rusya/
Myrzakulov Ratbay	- Prof. Dr. /Kazakistan/
Meyer Burghard	- Prof. Dr. /Almanya/
Turmetov Batırhan	- Prof. Dr. /Kazakistan/
Taşpınar Mehmet	- Prof. Dr. /Türkiye/
Sağiroğlu Şeref	- Prof. Dr. /Türkiye/

EDİTÖR KURULU

Akbasova Amankül	- Prof. Dr. /Kazakistan/
Akyol Hayati	- Prof. Dr. /Türkiye/
Atemova Kalipa	- Prof. Dr. /Kazakistan/
Bülbül İbrahim	- Prof. Dr. /Türkiye/
Buluç Bekir	- Prof. Dr. /Türkiye/
Batirbayev Nurlan	- Doç. Dr. /Kazakistan/
Gelişli Yücel	- Prof. Dr. /Türkiye/
Ergöbek Kulbek	- Prof. Dr. /Kazakistan/
Esimova Şolpan	- Prof. Dr. /Kazakistan/
Jetibayev Köpjasar	- Doç. Dr. /Kazakistan/
Jetpisbayeva Bahtıgül	- Prof. Dr. /Kazakistan/
Yıldız Musa	- Prof. Dr. /Türkiye/
Myrzaliyev Boraş	- Prof. Dr. /Kazakistan/
Tomar Cengiz	- Prof. Dr. /Türkiye/
Toribayeva Jamila	- Prof. Dr. /Kazakistan/
Umbetov Ömirbek	- Prof. Dr. /Kazakistan/
Uzabayeva Sahıpjamal	- Prof. Dr. /Kazakistan/
Idırıs Serikbay	- Prof. Dr. /Kazakistan/

Заместитель главного редактора
доктор педагогических наук, профессор Беркимбаев К.М.

Заместитель главного редактора
доцент, Ph.D. Пилтен Пусат

Ответственный секретарь
кандидат философских наук, доцент Балтабаева А.Ю.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Журинов Мурат	- президент НАН РК, академик /Казахстан/
Демиркоз Мелаяхат Билге	- профессор, доктор /Турция/
Гржибовский Андрей	- д.м.н., профессор /Норвегия/
Капилла Хосе Э.	- профессор, доктор /Испания/
Корнилов Виктор	- д.п.н., профессор /Россия/
Мирзакулов Ратбай	- д.ф.-м.н., профессор /Казахстан/
Мейер Бургхард	- профессор, доктор /Германия/
Турметов Батирхан	- д.ф.-м.н., профессор /Казахстан/
Ташпынар Мехмет	- профессор, доктор /Турция/
Сагироглу Шереф	- профессор, доктор /Турция/

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Акбасова Аманкул	- д.техн.н., профессор /Казахстан/
Акйол Хаяти	- профессор, доктор /Турция/
Атемова Калипа	- д.п.н., профессор /Казахстан/
Булбул Ибрагим	- профессор, доктор /Турция/
Булуч Бекир	- профессор, доктор /Турция/
Батырбаев Нурлан	- к.ю.н., доцент /Казахстан/
Гелишли Юджел	- профессор, доктор /Турция/
Ергобек Кулбек	- д.ф.н., профессор /Казахстан/
Есимова Шолпан	- д.э.н., профессор /Казахстан/
Жетибаев Копжасар	- к.и.н., доцент /Казахстан/
Жетписбаева Бахытгул	- д.п.н., профессор /Казахстан/
Йылдыз Муса	- профессор, доктор /Турция/
Мырзалиев Бораш	- д.э.н., профессор /Казахстан/
Томар Женгиз	- профессор, доктор /Турция/
Торыбаева Жамила	- д.п.н., профессор /Казахстан/
Умбетов Умирбек	- д.техн.н., профессор /Казахстан/
Узакбаева Сахипжамал	- д.п.н., профессор /Казахстан/
Ыдырыс Серикбай	- д.э.н., профессор /Казахстан/

Deputy chief editor

Professor, Doctor of Pedagogical Sciences Berkimbayev K.M.

Deputy chief editor

Associate Professor, Ph.D. Pilten Pusat

Responsible secretary

Associate Professor, Ph.D. Baltabayeva A.Yu.

EDITORIAL BOARD

Zhurynov Murat	- President of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, academician /Kazakhstan/
Demirkoz Melahat Bilge	- Professor, Doctor /Turkey/
Grijibovsky Andrey	- Doctor of Medical Sciences, Professor /Norway/
Kapilla Hose	- Professor, Doctor /Spain/
Kornilov Viktor	- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor /Russia/
Myrzakulov Ratbay	- Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor /Kazakhstan/
Meyer Burghard	- Professor, Doctor /Germany/
Turmetov Batyrhan	- Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor /Kazakhstan/
Tashpinar Mehmet	- Professor, Doctor /Turkey/
Sagiroglu Sheref	- Professor, Doctor /Turkey/

EDITORIAL COUNCIL

Akbasova Amankul	- Doctor of Technical Sciences, Professor /Kazakhstan/
Akyol Hayati	- Professor, Doctor /Turkey/
Atemova Kalypa	- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor /Kazakhstan/
Bulbul Ibrahim	- Professor, Doctor /Turkey/
Buluc Bekir	- Professor, Doctor /Turkey/
Batyrbayev Nurlan	- Candidate of Law, Associate Professor /Kazakhstan/
Gelisli Yucel	- Professor, Doctor /Turkey/
Yergobek Kulbek	- Doctor of Philology, Professor /Kazakhstan/
Essimova Sholpan	- Doctor of Economics, Professor /Kazakhstan/
Zhetibayev Kopzhasar	- Candidate of Historical Sciences, Associate Professor /Kazakhstan/
Zhetpisbayeva Bakhytgul	- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor /Kazakhstan/
Yildiz Musa	- Professor, Doctor /Turkey/
Myrzaliyev Borash	- Doctor of Economics, Professor /Kazakhstan/
Tomar Cengiz	- Professor, Doctor /Turkey/
Torybayeva Zhamilya	- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor /Kazakhstan/
Umbetov Omirbek	- Doctor of Technical Sciences, Professor /Kazakhstan/
Uzakbayeva Sakhipzhamal	- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor /Kazakhstan/
Ydyrys Serikbay	- Doctor of Economics, Professor /Kazakhstan/

Б.Ж. АЙДАРОВ¹✉, Ю.Н. КАМАЛОВ²*

¹PhD докторант, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
(Шымкент, Қазақстан қ.), e-mail: baha7-9@mail.ru

²педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, М. Әуезов атындағы
Оңтүстік Қазақстан университеті (Шымкент, Қазақстан қ.), e-mail: iusubaty@mail.ru

ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ ҰТҚЫРЛЫҒЫНЫҢ ҚҰРЫЛЫМЫ

Автор мақалада кәсіптік оқыту мамандарын кәсіби даярлау барысында анықталған міндеттерін табысты жүзеге асыру үшін, болашақ педагогтардың кәсіби ұтқырлығының жалпы құрылымын авторлық көзқарас тұрғысынан оқырмандарға жеткізуді мақсат етеді.

Осы мақсатты жүзеге асыру барысында болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының кәсіби ұтқырлығының негізгі құрылымын құраушылар анықталып, негізгі ұғымдар айқындалды. Адам өмірінде меңгерген мамандығы шеңберінде икемді түрде жаңғырып, шығармашылық тұрғыдан өзін-өзін жетілдіре алатындай ұтқыр бола алады. Бірақ ол үшін белгілі бір жеке және кәсіби қасиеттерге ие болуы керек.

Кәсіби ұтқырлықтың құрылымдық элементтері: жеке тұлға сапасы; адамның іс-әрекеті; адамның өзін және қоршаған ортаны түрлендіру процесі; ұтқырлық түрлері (тік және көлденең); сипаттамалары (объективтік, субъективтік және мінезін зерттеу) екендігі тұжырымдалды.

Кілт сөздер: кәсіби ұтқырлық, ұтқырлық, педагог, кәсіптік оқыту, кәсіби ұтқырлықтың құрылымы, әлеуметтік ұтқырлық.

B.Zh. Aidarov¹, Yu.N. Kamalov²

¹PhD Doctoral Student, M. Auezov South Kazakhstan University
(Shymkent, Kazakhstan), e-mail: baha7-9@mail.ru

²Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, M. Auezov South Kazakhstan University
(Kazakhstan, Shymkent), e-mail: iusubaty@mail.ru

Structure of the Professional Mobility of the Teacher

In the article, the author aims to bring to readers a generalized structure of professional mobility of future teachers for the successful implementation of tasks defined in the course of professional training of professional training specialists from the author's point of view.

During the implementation of this goal, the main components of professional mobility of future teachers of vocational training are defined and the main concepts are formulated. In the life of the person can be mobile, flexible to change and creative self-realization in the framework of the acquired profession. But only if he has certain personal and professional qualities.

It is formulated that the structural elements of professional mobility are: the quality of the individual; human activity; the process of transformation of the individual and the environment;

---

* **Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:**

- Айдаров Б.Ж., Камалов Ю.Н. Педагогтың кәсіби ұтқырлығының құрылымы // Ясауи университетінің хабаршысы. – 2020. – №3 (117). – Б. 235–243. <https://doi.org/10.47526.2020/2664-0686.022>

* **Cite us correctly:**

- Aidarov B.J., Kamalov Yu.N. Pedagogtyń kásibı utqyrlyǵynyń qurylymy // Iasaýı úniversitetiniń habarshysy. – 2020. – №3 (117). – B. 235–243. <https://doi.org/10.47526.2020/2664-0686.022>

types of mobility (vertical and horizontal); characteristics (objective, subjective and characterological).

Keywords: mobility, professional mobility, teacher, professional training, structure of professional mobility, social mobility.

Б.Ж. Айдаров¹, Ю.Н. Камалов²

¹*PhD докторант, Южно-Казахстанский университет имени М. Ауезова
(Казахстан, г. Шымкент), e-mail: baha7-9@mail.ru*

²*кандидат педагогических наук, доцент
Южно-Казахстанский университет имени М. Ауезова
(Казахстан, г. Шымкент), e-mail: iusubaty@mail.ru*

Структура профессиональной мобильности педагога

В статье поставлена цель довести до читателей обобщённую структуру профессиональной мобильности будущих педагогов для успешной реализации задач, определенных в ходе профессиональной подготовки специалистов профессионального обучения с авторской точки зрения.

В ходе реализации данной цели определены основные составляющие профессиональной мобильности будущих педагогов профессионального обучения и сформулированы основные понятия. В жизни человек может быть мобильным, гибко перестраиваться и творчески самореализоваться в рамках приобретенной им профессии, но только в том случае, если он обладает определенными личностными и профессиональными качествами.

Автором сформулировано, что структурными элементами профессиональной мобильности являются: качество личности; деятельность человека; процесс преобразования личности и окружающей среды; виды мобильности (вертикальная и горизонтальная); характеристики (объективная, субъективная и характерологическая).

Ключевые слова: мобильность, профессиональная мобильность, педагог, профессиональное обучения, структура профессиональной мобильности, социальная мобильность.

Кіріспе

Техника мен технологиялар барынша жедел қарқынмен қарыштап келе жатқан қазіргі уақытта аса қажетті жаңа, заманауи мамандықтарды меңгеру мәселесі де өзекті бола түсуде. Ал игерген мамандығымен жұмысын одан ары қарай жалғастыру үшін кез келген мамандықтың иесі заманауи өнеркәсіптік-техникалық, ақпараттық-технологиялық жаңалықтар мен өзгерістердің үдемелі қарқынына ілесуі мақсатында өз кәсіби біліктілігін, кәсіби ұтқырлығын үнемі және толыққанды арттырып отыруы қажет. Мұндай процестер, яғни күнделікті тұрмыс-тіршілікте онсыз өмір сүру мүмкін болмай қалған кез келген техниканы (компьютердің жаңа нұсқалары, жұмыс істеу мүмкіндігі сағат сайын өзгеріп, дамып жатқан смартфондар) меңгеру немесе соған қарай бейімделу қажеттілігі күн өткен сайын арта түсуде. Бұл ретте біздің бүгінгі әңгімеміз мұғалімнің кәсіптік ұтқырлығы хақында өрбімек.

Негізгі бөлім

Әрине, бұл тақырыпты айтулы ғалымдар айтарлықтай қарастырып, өзінің ғылыми тұжырымдамаларын, анықтамаларын ғылыми айналымға шығарғаны белгілі. Біз алдыменен солардың біршамасына тоқталуды жөн көрдік.

Педагогтың кәсіптік ұтқырлық құрылымын барынша ұғынып, терең түсінуі еліміздегі үнемі өзгеріп отыратын элеуметтік-экономикалық даму жағдайымен тығыз байланысты

десек, әсте қателеспейміз. Өйткені адамның тіршілік қызметінің өндірістік, кәсіптік, денсаулық сақтау, білім беру және басқа да салаларында өтіп жатқан барлық дерлік жаңғырту үдерістері еңбек нарығындағы оқиғалардың өзгерістерімен бірге алға жылжитыны белгілі. Осынау алмағайып заманда болып жатқан құбылыстарды ұтқырлықпен қабылдау қажеттілігі өзінің кәсіптік мәртебесін ауыстыруға деген мұқтаждықтан да туындап жататыны анық.

«Кәсіптік ұтқырлықтың» ғылымаралық категорияларының әр түрлі жақтары саналуан ғылым саласы өкілдерімен зерттелген және зерттеліп те келе жатыр. Экономистер кәсіптік ұтқырлықты әлеуметтік-экономикалық кеңістіктегі еңбекке қабілетті тұрғындардың қозғалысы ретінде қарастырады. Ал социологтар қоғамның әлеуметтік тобындағы адамдардың орын ауыстырулары деп түсіндіреді. Психологтар болса жеке адам құрылымының қайта құруға дайындығы және тіршілік қызметінің жаңа жағдайларына бейімделуі дейді. Педагогтар жаңа техниканы және кәсіптік қызметті меңгеруге қабілеттілік ретінде қарастырады [1]. Шынында да қазір оқушының білімін бағалаудың өзі электронды күнделік арқылы жүзеге асырылатын мүмкіндік қолға алынып жатқан тұста интернетсіз өмір сүру мүмкін емес. Ал оны пайдалану соңғы ақпараттық-технологиялық кеңістікке кіре білумен тікелей байланысты. Әлеуметтік желілердегі сан алуан тақырыпты қозғайтын сан қырлы «жаңалықтар» да көпшіліктің назарын өзіне аударып, әркімге әр қилы әсер етуде. Олардың жағымды да, жағымсыз да жақтары жұртшылықты әрі-сәрі күйге түсіріп жатқаны да жасырын емес.

Ал, қабілеттілік дегенде, біз жеке адамның бойынан табылатын құбылысты түсінетініміз рас. Бұл ұғымды тұңғыш рет грек ойшылы Платон пайдаланған екен. Оның ойынша әрбір адам өзінің бойындағы қабілеті арқылы жұртшылық алдында көзге түседі. Бір кісі көпшілікті басқарғанды, соларға жөн сілтегенді жақсы көрсе, екінші бірі оның қол астында, соның айтқанымен ғана тіршілік етеді. Сондай-ақ адам қабілеттерінің тұқым қуалайтындары да бар. Бұл тұста адамзат баласының ақыл-парасаты, ой-өрісі оның өскен ортасына, алған білімі мен тәрбиесіне байланысты дамып отыратынын айтпай кетпеуге тағы болмайды.

Қалай болғанда да кез келген адам өзінің қарым-қабілетіне қарай әрекет ететіні рас. Сол секілді әрбір мұғалім де өзінің өткізілетін пәнін, оның әрбір сабақ үстіндегі түсіндіретін, оқытатын тақырыбын шәкіртіне әр түрлі амал-әдістермен жеткізеді. Оқытудың әдіс-тәсілдерін дамыту мәселесі де осы кезде туындайды. Себебі адамның (мұғалімнің) қабілетін дамытатын нәрсе – оның таным процесіне тікелей байланысты. Ал таным дегеніңіз үздіксіз дамуын жалғастырып отыратын күрделі де қиын процесс. Айналада болып жатқан барлық іс-әрекеттер, құбылыстар адамның өзіндік танымы арқылы оның бойына сіңіріліп жатады. Сол сияқты әсіресе, ақпараттар ағыны толастамай, әлемді жаһандану процесі билеп жатқан тұста адам санасының тоқырап қалуы, мынау алмайып ғасырдың алпауыттары дүниежүзін өздерінің алып күштерімен бағындырғысы келіп жатқан кезеңде артта қалмай, соған ілесуге ұмтылу – бұл өркениеттен мақұрым қалмай, адам баласының қол жеткізген жетістіктерін игеруге жасалған ұмтылыс болуы керек.

Осы себептен де кәсіптік оқытудағы педагог қызметінің ерекше өзгешелігі болғандықтан кәсіптік ұтқырлық оның айрықша белгісі бола түседі, бұлай қалыптаспаған біздің түлектеріміз тұлға ретінде де, кәсіпқой ретінде де көріне алмайды. Сондықтан да ең алдыменен оның құрылымдық құраушыларын анықтау қажет болып табылады.

Кәсіптік ұтқырлықтың жалпылама мойындалған маңызы субъектінің ішкі (тұлғалық-психологиялық) және сыртқы (практикалық-қызметтік) өзгерістерге тұрақты дайындығы және оларға қарай шұғыл түрде әрекет ете алатын әлеуметтік және кәсіптік ептілігі ретінде түсіндіріледі [2]. Бұл да сайып келгенде, білім, білік, дағды секілді категориялармен астасып жатады. Осылармен астаса отырып, кәсіптік ептілік, кәсіптік шеберлік қалыптасып, арта түседі.

Психологиялық-педагогикалық ғылымда «кәсіптік ұтқырлық» категориясы әр түрлі мағынада түсіндіріледі (Л.А. Амирова, Ю.И. Биктуганов, Т.М. Большакова, Л.В. Горюнова, В.Н. Дюнина, Э.Ф. Зеер, Б.М. Игошев, Ю.И. Калиновский, Е.А. Климов, А.К. Маркова, Л.М. Митина, Н.С. Пряжников және т.б.).

Кәсіптік ұтқырлық, ең алдымен, жалпы кәсіптік білімдердің жоғары деңгейін қалыптастыру және жинақталған кәсіптік тәсілдер мен түйінді құзіреттіліктер жүйесін игеру арқылы адам дамуының ішкі тетіктерін қамтамасыз ететін, кәсіптік қызмет шарттарының өзгерістеріне бейімделетін, оның ойдағыдай табыстылығымен шарттастырылған адамның қасиеті немесе сапасы ретінде түсіндіріледі (Ю.И. Биктуганов, Б.М. Игошев, Ю.И. Калиновский, О.В. Кердышева, В.А. Мищенко, Е.А. Никитина және т.б.).

Мәселен, Л.К. Фортова мен А.Ю. Кужековтың пікірлері бойынша [3] кәсіптік ұтқырлық – бұл өзіне төмендегі құрамдарды кіріктіретін тұлғаның ықпалдастық қасиеті:

- өзінен білім алу мотивациясы эволюциясын болжамдайтын кәсіптік ұтқырлықтағы қалыптастырылған эндогенді қажеттілік, сондай-ақ мамандықтың ақиқаттылығы мен өзгерістерін позитивті жағынан қабылдауға барабар қарама-қарсылықтарды (антиподтарды) қалыптастыру;

- жалпы білім беретін және кәсіптік білімдер, құзіреттіліктер – виталды (тірлей), әлеуметтік және біліктілік;

- жеке тұлғаның креативті, сыни ойлау, когнитивті мүддесін бастаушы кәсіптік ұтқырлыққа деген қабілеттілігі;

- кәсіптік өзін-өзі маңыздандыруға дайындық.

Бұл екі ғалым да педагогтардың кәсіптік ұтқырлығын жеке адамның өз бетінше білім алуға деген құштарлығынан туындайтын қажеттілік деп түсіндіреді. Демек, жеке тұлғаның өзінің білімін жетілдіруге деген құлшынысы, қызығушылығы болуы керек. Ал мұның өзі дүниежүзілік өркениеттен хабардар болып, соған ілесіп отыру, цифрландыру ғасырының жетістіктерін өз мұқтаждықтарына пайдалану көрініс болып табылатыны анық.

Ресейлік ғалым Ю.И. Калиновский бізге үздіксіз білім беру жүйесіндегі ересектерге білім беру мәселелерін қарастырғандығымен белгілі. Ол елдегі білім беру саласындағы дағдарысты андрагогтарға (ересектерге) білім беру арқылы жоюға болатындығын атап көрсеткен. Дағдарыстың болуы себебін ол өркениеттің индустриалдық (техногендік) сатысынан өркениеттің постиндустриалдық (ақпараттық) сатысына өтуіне байланысты дейді. Ресейдегі білім беру саласындағы дағдарыс өркениеттің «қуып жетуші» дамуындағы кезекті сатысынан туындап отырғандығын нақтылады. Бұл тақырыпты ол аймақтағы (РФ, Тюмень облысы мысалында) педагогтардың әлеуметтік-кәсіптік ұтқырлығын дамытудың жолдарымен байланыстырып, зерттейді [4].

Сондай-ақ Ю.И. Калиновский жеке адамның мынадай қасиеттері мен сапасын бөліп алып қарастырады: айналаға ашықтығы, адамдарға және өзіне деген сенімділігі, икемділігі, шапшаңдығы, бақылаудың оқшаулығы, толеранттылығы (төзімділігі); шеберлігі: рефлексия, өзін-өзі реттеу, өзін-өзі анықтау, мақсатты тұжырымдау; қабілеттілігі: әлеуметтегі өзгерістерді көре білуі және оның мәнін түсінуі; оқиғаның дамуының нұсқалылығын және баламалылығын көре білуі; ойлаудың (креативті ойлау) конструктивтілігі, жемістілігі; микросоциумдағы, топтағы қажетті өзгерістерді жобалау; мәселелерді шешу; өзгерістерге бейімделуі (қайта жобалау) [4].

Б.М. Игошев [5] педагогтың төмендегі қасиеттерін жеке ұтқырлығы деп атап өтеді: әр түрлі қоғамдық іс-шараларға, әр түрлі бағыттағы мазмұнды жобаларға қатысуын және қатысуға дайындығын айқындайтын әлеуметтік белсенділігі; әлеуметтік және кәсіптік белсенділіктің сан түрлі саласына әрекеттік қызығушылығы; әр түрлі қоғамдық оқиғаларға, әрекеттің сан алуан түрлеріне функционалды жоғары бейімділік; кез келген істің шығармашылық қарым-қатынасына креативтілік, көңілділік, кез келген оқиғаның шығармашылықпен жасалуы.

Оның шәкірті әрі ізбасары Ю.И. Биктуганов [6] өзінің жетекшісінің ғылыми ізденістерін жалғастыра отырып, педагогтың кәсіптік ұтқырлығын бағалау критерийлеріне адамның мынадай қасиеттерін ендіреді: кәсіптік-педагогикалық бейімділік; конструктивті шешімдерді қабылдау және кәсіптік-педагогикалық қызметтің әр түрлі жағдайларында, оның ішінде кәсіптік тәуекел жағдайларында өзін жүзеге асыру қабілеттілігі; реалистік (қабылданған шешімдердің оқыту және тәрбиелеу қажеттіліктеріне сәйкес келеді және практикада іске асырылуы да мүмкін); уәжділік (шығармашылық кәсіптік-педагогикалық өзін-өзі көрсетудің қажеттілігі, кәсіптік ұтқырлық); сабырлығы (кәсіптік ұтқырлыққа шарттастырылған ерік-жігерлік және эмоционалдық жүктемелерді көтеруге қабілеттілік); болжамалылық (кәсіптік қызметке, кәсіптік қызметтегі тәуекелділікті болжамдауға қабілеттілік); эмоционалдық-еріктік табандылық (кәсіптік-педагогикалық қызметтің әр түрлі жағдайларындағы өзінің эмоциялары мен еріктік әрекеттерін басқару қабілеті); бастамашылдық (педагогикалық жобаларды жасау процесіндегі белсенді және өзіндік қызметке қабілеттілік, оқу және оқудан тыс жұмыстарда жобаларды жасауда оқушылардың шығармашылық қызметтерін белсенділендіру); рефлексивтік (кәсіптік-педагогикалық қызметте өзін-өзі талдауға, өзін-өзі реттеуге және өзін-өзі бақылауға қабілеттілік).

Кәсіптік ұтқырлықтың жеке адамның бейімделу және субъектілі қалыптасуы процесіне (Дворецкая Ю.Ю.); жеке адамның оның құрылымында құндылықтық-мағыналық сындарлы түріндегі жекелей қасиеттері мен жасалуы бірлігінде көрсетілген тұлғалық бағдарына (Амирова Л.А.); кәсіптік қызмет субъектісінің жекелей және әрекеттік сипаттамаларының сандық және сапалық өзгерістеріне (Львов А.Ю.); субъектінің мақсаттары олардың алған мамандықтары немесе жаңа мамандықты меңгеруі шеңберінде жаңа жетістіктерді алу болып табылатын қызмет түрлеріне (Малыгина О.А.) және көптеген т.б. байланысты анықтамалары бар.

Педагогикалық ғылымның ұғымдық базасында «кәсіптік ұтқырлық» феноменінің көптеген анықтамаларының бірі ретінде Л.В. Горюнованың [7] ұсынған түсіндірмесі біз үшін ұнамдырақ болып тұр. Ол өзін құрайтын үш біртұтас кешенге құрылымданған:

- адам даумының ішкі тетіктерінде түйінді, жалпы кәсіптік құзіреттіліктердің қалыптастырылуы арқылы қамтамасыз ететін *жеке тұлғаның қасиеті*;

- адамның мамандығында және өмірінде өзін-өзі іске асыруы нәтиже болып шығатын оқиғалармен анықталған (детерминирленген) өзгермелі ортадағы *адамның әрекеті*;

- адамның өзін өзі және оны қоршаған кәсіптік және өмірлік ортасында *өзгерту процесі*.

Осы көзқарас тұрғысынан автор кәсіптік ұтқырлықтың негізгі мынадай құраушыларын атап өтеді:

- педагогтың кәсіптік ұтқырлығын қамтамасыз ететін *құзіреттіліктер жиынтығы*, оның қатарындағы түйінді құзіреттіліктер: денсаулықты сақтау, азаматтық, әлеуметтік өзара әрекеттестік, байланыста болу, ақпараттық-технологиялық және жалпы кәсіптік құзіреттіліктер: педагогикалық өзара әрекеттестік, ұйымдық, жобалық;

- *өзгерістерге дайындық* орнықтылықтың және «реактивті» бейімделудің синтезі ретінде;

- *белсенділік* педагогикалық қызметтің және ондағы өзінің қайта жасалуына (өзгеруіне) қабілеттілігі ретінде [8].

Бұл жерде адамның өзінің мамандығы мен өмірден алғандарының нәтижесінде ұтқыр, жылдам қайта құрылуы және шығармашылықпен өзін-өзі іске асыруы туралы сөз болып тұр. Бірақ, егер ол тек белгілі бір жеке және кәсіптік қасиеттерге иеленген жағдайда, құзіреттіліктердің жиынтығын меңгерген кезде ғана жүзеге асады. Ал оның ұтқырлығының дәрежесі мен деңгейі кәсіптік-тұлғалық қалыптасу процесінде өмір тіршілігінің еңбек нарығының талаптарына сәйкес тұрақты өзгеріп отыратын жағдайындағы әрекеттерде оның іске асырылуы кезінде ғана шыңдалуы мүмкін. Және, әрине, педагогикалық құралдар мен

технологияларды белсенді түрде қолдану, білім беру ортасының әлеуетін тиімді пайдалану кезінде де шындала түсетіні анық.

Болашақ маманның кәсіптік ұтқырлығының негізін құрайтын көптеген қасиеттері мен сапалары кезінде ол тұлғалық және кәсіби дамуына қуатты ынталылық алады.

Егер кәсіптік ұтқырлықтың мағыналық бағдарлары туралы айтатын болсақ, онда ұтқырлық кәсіптік өзіне-өзі білім беру, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі өзгерту, өзін-өзі дамыту қажеттіліктерін қанағаттандыру отырып, нарық сұраныстарына бейімделумен тікелей байланысты екендігін атап өткеніміз орынды.

Кәсіптік ұтқырлық адамның өз мамандығын, орнын, қызмет түрін және т.б. өзгерту қабілеттілігімен ғана емес, сонымен қатар өзінің кәсіби шеберлік деңгейін арттыруға бағытталған өзіндік және стандартты емес шешімдерді қабылдай алуымен де сипатталады. Бұл еңбек нарығына сұраныстың және қатаң бәсекелестік жағдайындағы материалдық қамтамасыз етілудің кепілдігі болып қызмет етеді.

Ғылыми қоғамдастықта ұтқырлықтың тік (вертикалды) түрі туралы да, көлденең (горизонталды) түрі туралы да жиі айтылады. Мұндай ажыратуды ХХ ғасырдың 20-жылдары әлеуметтануда бірінші рет П.А. Сорокин енгізді [9]. Тік әлеуметтік ұтқырлық дегенде жеке тұлғаның немесе топтың әлеуметтік мәртебесінің өзгерістері, қызметкердің кәсіптік-жіктік құрылымда төменгі деңгейден жоғары қарайғы (жоғарғы-төменгі ауысулар) қызметтік баспалдақтары бойынша қозғалысы түсініледі. Ал әлеуметтік құрылымда жеке тұлғаның немесе топтың ауысуының жұмыс түрі көлденең әлеуметтік ұтқырлықты көрсететін сол немесе басқа мамандықтар немесе лауазымдар шеңберінде бір мәртебелі деңгейге шығатын әлеуметтік мәртебеде өзгеріссіз болады.

Заманауи ғалым Б.М. Игошев [10] педагогикалық білім беруге қатысты тік және көлденең ұтқырлық ұғымын түсіндіреді. Атап айтқанда, автор тік кәсіптік ұтқырлық дегенде педагогтың мансаптық баспалдағы бойынша мұғалімдіктен білім беру саласының кез келген деңгейін басқаруға дейінгі (оқу ісі жөніндегі меңгеруші, директор немесе білім беру басқармасының басшысы) көтерілу қозғалысына дайындығын түсіндіреді. Әрі зерттеуші әңгіменің мансап туралы емес, білім беру саласы қызметкерінің жайсыз менмендігіне бірыңғай құрылғандығын атап өтеді. Нақтырақ айтқанда әңгіме бұл жерде маманның үздіксіз әлеуметтік-кәсіптік дамуы туралы болып тұр, егер ол табиғи жолменен өзінің кәсіптік қызметімен ұтқырлықтың мейлінше жоғары деңгейіне дейін «өссе», оның бұл саладағы алдыңғы жүріп өткен жолында жинақталған тұтас жұмыс тәжірибесі одан ары қарай кәсіптік өсуі және дамуы үшін мықты іргетасты қамтамасыз етеді.

Б.М. Игошев мұғалімнің көлденең кәсіптік ұтқырлығы жөніндегі түсіндірмесінде кәсіби шеберлікті (бірінші санатты мұғалім, жоғары санатты мұғалім, кәсіби байқаулардың жеңімпаздары және т.б.), сондай-ақ олардың білім беру мекемелерінің әр түрлі типтері мен түрлеріндегі, қызметтің инновациялық және жобалық ұйымдары жағдайындағы мемлекеттік және мемлекеттік емес және т.с.с., сондай-ақ кәсіптік қызметті ауыстыруға қажеттілік кезіндегі жұмысқа кәсіптік дайындығын болжамдайды.

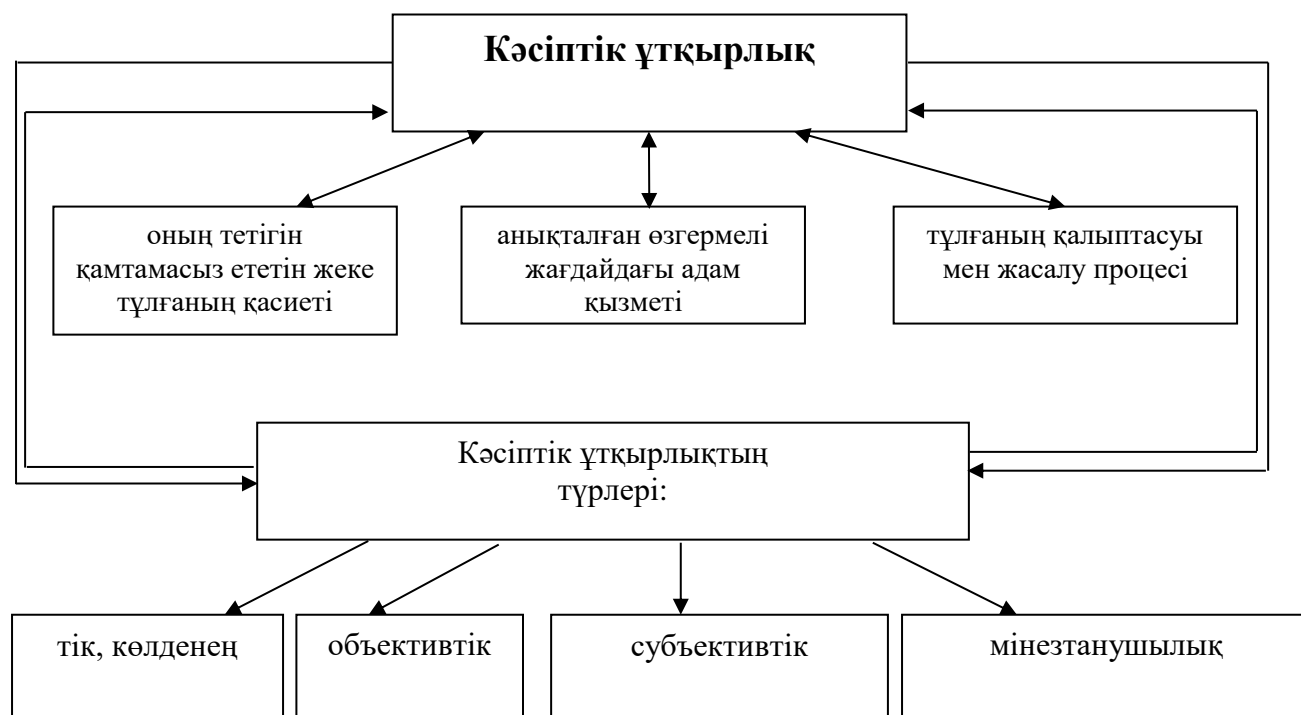
Ғалымдар кәсіптік ұтқырлықтың мәндік сипаттамаларын оның объективтік, субъективтік және мінезтану жақтарымен ажыратады. Объективтік жақтарына мәртебелік позициясы үшін мамандығын амалсыздан өзгертуге алып келетін ғылыми-техникалық және әлеуметтік-экономикалық алғышарттар, сондай-ақ осы өзгерістер процесінің өзі жатады.

Субъективтік жақтары құрамында қызметкердің мүддесінің өзгеру процесін және кәсіптік мәртебесінің өзгерістері туралы шешімдерді қабылдау дәлелін, жұмыс орынының немесе қызмет түрінің ауысуын атайды. Кәсіптік ұтқырлықтың мінезтану позициясымен бірге тұлғаның аралас мамандықты меңгеруге және еңбек қызметі саласының ауыстыруға дайындығы немесе бейімділігі ретіндегі барынша жоғары немесе барынша төмен орнықты қасиеті ретінде шығады. Бұл айтылғандардың негізінде біз кәсіптік ұтқырлықтың құрылымының сызбасын жасадық (1-сурет).

Көріп отырғанымыздай, кәсіптік ұтқырлық құрылымы оның негізгі элементтері бірлігімен ұсынылған:

- адам даумының ішкі тетіктерінде түйінді, жалпы кәсіптік құзіреттіліктердің қалыптастырылуы арқылы қамтамасыз етілетін жеке тұлғаның қасиеті;
- адамның мамандығында және өмірінде өзін-өзі іске асыруы нәтиже болып шығатын оқиғалармен анықталған (детерминирленген) өзгермелі ортадағы адамның әрекеті;
- адамның өзін өзі және оны қоршаған кәсіптік және өмірлік ортасында өзгерту процесі;
- адам өзі-өзін және оны қоршаған кәсіптік және өмірлік ортасында тұлғаның қайта өзгеру процесі;
- кәсіптік ұтқырлықтың түрлері: тік және көлденең;
- кәсіптік ұтқырлықтың сипаттамалары: объективтік, субъективтік және мінезтанушылық.

Осылайша, философиялық, әлеуметтік, психологиялық және педагогикалық әдістер - энциклопедиялық талдау, әдебиет, синтез, эксперимент, байқау, сауалнама, тестілеу және басқа да әдістер арқылы қарқынды түрде оның құрылымын анықтау және болашақ педагогтардың кәсіби ұтқырлығын қалыптастыру қажеттілігі туып отыр.

1-сурет – Кәсіптік ұтқырлықтың құрылымы

Өйткені әлемдік өркениетте өз орнын тауып, жаһандану ағысына енген еліміздің алдында үлкен міндеттер тұр десек, бүгінгі білім беру жүйесінде оқушыларды белгілі бір білім жиынтығымен қаруландыру, сол алған білімін тиімді пайдалануға үйрету, баланың ерекшеліктеріне, қабілетіне, қызығушылығына қарай бейіндік бағыттау алға шықты. Соған байланысты оқытудың әдіс-тәсілдерін қолдану да көп векторлық сипат алды. Әрине, болашақ педагог кадрларды даярлайтын оқытушылар да осы жағына баса көңіл бөліп отыр. Студенттерге дәріс оқығанда оқытудың әдіс-тәсілдерін тиімді пайдалануды мақсат тұтатын оқытушылар білімгердің сабаққа деген қызығушылығын арттыру үшін, оны білімге баулу үшін әр түрлі тәсілдерді қарастыруы керек, ең бастысы оларды жалықтырмауы қажет. Сол үшін сабақ өткізудің әлемдік деңгейдегі соңғы жаңалықтарымен таныс болғаны дұрыс. Себебі, үнемі іздену, жағымды жаңалықтардан құлағдар болу – педагогтың басты міндеті.

Мұның барлығы да, сайып келгенде, педагогтың кәсіптік ұтқырлығын қалыптастыруға апаратын жол болмақ.

Қорытынды

Біз бұдан бұрынғы бір ғылыми мақаламызда болашақ мұғалімдердің кәсіби ұтқырлығын қалыптастырудың маңыздылығына тоқталған болатынбыз [11]. Онда болашақ мұғалімнің кәсіптік ұтқырлығы білім беру үдерісіндегі және қоғамда қалыптасатын түрлі проблемалық жағдайларға жауап қайтарудың тиімді негізі болатындығы айтылған-ды. Ал бүгін белгілі ғалымдардың пікірлеріне, жасаған тұжырымдарына сүйене отырып, педагогтың кәсіптік ұтқырлығының құрылымына ден қойдық. Қорыта келе айтатынымыз, педагогтың кәсіптік ұтқырлығы оның өз іс-әрекеттерін инновациялық тұрғыдан жаңаша іске асыруы, өзін-өзі жетілдіруі, өзгеріп, түрленіп отырған қоршаған ортасына бейімделуі демекпіз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Морозова С.А., Сыманюк Э.Э. Профессиональная мобильность как фактор реализации инновационной деятельности педагога // Образование и наука. – 2012. – № 4 (93). – С. 50–60.
2. Сайт помощи психологам и студентам /psinovo.ru>... po...i... professionalnaya_mobilnost.html
3. Фортова Л.К., Кужеков А.Ю. Профессиональная мобильность молодежи на современном этапе развития российского общества // Молодой ученый. – 2015. – №13. – С. 715–716.
4. Калиновский Ю.И. Развитие социально-профессиональной мобильности андрагога в контексте социокультурной образовательной политики региона: дис. ... д-ра пед. наук. – СПб., 2001. – 284 с.
5. Игошев Б.М. Организационно-педагогическая система подготовки профессионально мобильных специалистов в педагогическом университете: монография. – М.: ВЛАДОС, 2008. – С. 108–109.
6. Биктуганов Ю.И. Профессиональная мобильность педагога: учеб. пособие / Ю.И. Биктуганов. – Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т., 2016. – С. 120.
7. Горюнова Л.В. Составляющие профессиональной мобильности современного специалиста // Изв. высш. учеб.заведений. Поволжский регион. Общественные науки. – 2007. – № 1. – С. 63–68.
8. Горюнова Л.В. Профессиональная мобильность специалиста в контексте компетентностного подхода // Гуманитарные и социально-экономические науки. Спецвыпуск «Педагогика». – 2006. – № 3. – С. 42–46.
9. Игошев Б.М. Профессиональная мобильность учителя: организационно-педагогический аспект // Известия Уральского гос. ун-та. – 2008. – № 56. – С. 34–40.
10. Сорокин П.А. Социальная и культурная мобильность // П.А. Сорокин // Человек. Цивилизация. Общество / Общ. ред., сост. и предисл. А.Ю. Согомонов; пер. с англ. (Серия: Мыслители XX века). – М.: Политиздат, 1992. – 543 с.
11. Айдаров Б.Ж., Ұзақбаева С.А., Камалов Ю.Н. Болашақ мұғалімдердің кәсіби ұтқырлығын қалыптастырудың маңызы // Ясауи университетінің хабаршысы. – 2019. – №4. – 151–160 б.

REFERENCES

1. Morozova S.A., Symanı́k E.E. Professionalnaya mobilnost kak faktor realizatsii innovatsionnoi deiatelnosti pedagoga // Obrazovanie i nauka. – 2012. – № 4 (93). – S. 50–60.
2. Sait pomoi psihologam i stı́dentam /psinovo.ru>... po...i... professionalnaya_mobilnost.html

3. Fortova L.K., Kýjekov A.Íý. Professionalnaia mobilnost molodeji na sovremennom etape razvitiia rossiiskogo obestva // Molodoi ýchenyi. – 2015. – №13. – S. 715–716.
4. Kalinovskii Íý.I. Razvitie sotsialno-professionalnoi mobilnosti andragoga v kontekste sotsiokýltýrnoi obrazovatelnoi politiki regiona: dis. ... d-ra ped. naýk. – SPb., 2001. – 284 s.
5. Igoshev B.M. Organizatsionno-pedagogicheskaiia sistema podgotovki professionalno mobilnyh spetsialistov v pedagogicheskom ýniversitete: monografiia. – M.: VLADOS, –2008. – S. 108–109.
6. Biktýganov Íý.I. Professionalnaia mobilnost pedagoga: ýcheb. posobie / Íý.I. Biktýganov. – Ekaterinbýrg: Ýral. gos. ped. ýn-t., 2016. –120 s.
7. Goriýnova L.B. Sostavliaiýie professionalnoi mobilnosti sovremennogo spetsialista // Izv. vyssh. ýcheb.zavedenií. Povoljskii region. Obestvennye naýki. – 2007. – № 1. – S. 63-68.
8. Goriýnova L.B. Professionalnaia mobilnost spetsialista v kontekste kompetentnostnogo podhoda // Gýmanitarnye i sotsialno-ekonomicheskie naýki. Spetsvypýsk «Pedagogika». – 2006. – № 3. – S. 42–46.
9. Igoshev B.M. Professionalnaia mobilnost ýchitelia: organizatsionno-pedagogicheskii aspekt // Izvestiia Ýralskogo gos. ýn-ta. – 2008. – № 56. – S. 34–40.
10. Sorokin P.A. Sotsialnaia i kýltýrnaia mobilnost // P.A. Sorokin // Chelovek. Tsivilizatsiia. Obestvo / Ob.red., sost. i predisl. A.Íý. Sogomonov; per. s angl. (Serii: Mysliteli HH veka). – M.: Politizdat, 1992. –543 s.
11. Aidarov B.J., Uzaqbaeva S.A., Kamalov Íý.N. Bolashaq muǵalimderdiń kásibi utqyrlyǵyn qalyptastyrdyń mańyzy //Iasaýi ýniversitetiniń habarshysy. – 2019. – №4. – 151–160 b.

**ЯСАУИ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ХАБАРШЫСЫ
YESEVI ÜNİVERSİTESİ HABARŞISI**

Редакцияның мекен-жайы
*161200, Қазақстан Республикасы, Түркістан облысы, Түркістан қаласы,
ХҚТУ қалашығы, Б.Саттархан даңғылы, №29В, Бас ғимарат, 404-бөлме*
☎(8-725-33) 6-38-26
E-mail: khabarshi.iktu@ayu.edu.kz

Ғылыми редакторлар: ф.ғ.к., профессор Сердәлі Бекжігіт,
ф.ғ.к., доцент Мансұров Нұрлан,
ф.ғ.к. Семіз Кенан
Аға редактор: Әбілдаева Гүлжан
Редактор: Садыкова Айгүл

Жарияланған мақала авторының пікірі редакция көзқарасын білдірмейді.
Мақала мазмұнына автор жауап береді.
Қолжазбалар өңделеді және авторларға қайтарылмайды.
«Ясауи университетінің хабаршысына» жарияланған материалдарды
сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.

*Журнал Қожса Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық қазақ-түрік университетінің
«Тұран» баспаханасында көбейтілді.*
Басуға 30.09.2020 ж. қол қойылды. Пішімі 60X84/8. Қағазы офсеттік.
Шартты баспа табағы 22.5. Таралымы 200 дана. Тапсырыс 723. ©

Баспахана мекен-жайы:
*161200, Қазақстан Республикасы, Түркістан облысы, Түркістан қаласы,
ХҚТУ қалашығы, Б.Саттархан даңғылы, №29В, 2-ші ғимарат*
☎(8-725-33) 6-37-21 (1080), (1083)
E-mail: turanbaspasi@ayu.edu.kz